

Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: O existenci bez existence. Kritický výklad Vallicellovy argumentace proti instanciacnímu pojetí existence

Autor práce: Markéta Toulcová

Obor studia: Filosofie a Bohemistika

Posudek vypracoval: Doc. Daniel Heider, Ph.D.

Bakalářská práce Markéty Toulcové se zabývá tématem existence v analytické filosofii, ve které se existence obvykle pojímá jako predikát druhého řádu, tj. jako vlastnost pojmu, který je tzv. instanciován či tzv. exemplifikován. Autorka se ve své práci zaměřuje na kritiku verze této koncepce, která pochází od amerického filosofa Williama F. Vallicelly. Námětem bakalářské práce však není jen referát o Vallicellových, pro českého čtenáře neznámých, kritických názorech této standardní teorie, ale především kritika této Vallicellovy kritiky „teorií existence bez existence“.

Práce se skládá z devíti kapitol. V první kapitole je stručně představena osoba (neakademického) filosofa Williama F. Vallicella. V druhé kapitole pak je představeno základní rozlišení dvou typů filosofů z hlediska jejich pohledu na téma bytí a existence: „filosofové tradice širšího pojetí“ (jedná se především o metafyziky tradiční a kontinentální filosofie) a „filosofové zúženého pojetí existence“ (představitelé analytické filosofie v čele s G. Fregem). Třetí kapitola se věnuje základnímu argumentu, proč existence nemůže být vlastností prvního řádu: Tímto důvodem je odmítnutí „pseudo-existence“ neexistujících objektů A. Meinonga, jimiž by bylo možné přisuzovat (aktuální) neexistenci, ale které by se tak mohly stát předměty našich intencionálních aktů (hlavní důvod se týká sporné povahy těchto meinongovských „subsistujících“ předmětů). Ve čtvrté kapitole „Existence jako vlastnost“ se kol. Toulcová věnuje Vallicellově kritice teorie existence chápané jako vlastnost individua. V páté a šesté části „Instanciace a vlastnosti“ a „Instanciace existence“ autorka pojednává o Vallicellově teorii instanciace a o jeho kritice koncepcí pojímajících existenci jako vlastnost pojmu. V této souvislosti se v následujících kapitolách věnuje teoriím existence G. Fregeho, B. Russella a W. W. O. Quina, tzn. Vallicellově kritice těchto teorií a své vlastní kritice této Valicellově kritiky.

Je třeba říci, že bakalářská práce svědčí o autorčině výjimečné schopnosti kritického myšlení. Tuto samostatnost a nezávislost v uvažování velice oceňujeme a považujeme ji za „vzácnou komoditu“. Autorka prokázala, že je schopna proniknout do abstraktního a nesnadného logického a ontologického tématu, jakým téma bytí a existence v analytické filosofii nepochybně je. Nejen to vedle pochopení těchto problémů, autorka je s to formulovat zajímavou kritiku řešení těchto problémů. Na bakalářskou práci autorka zpracovala široké množství náročných (převážně cizojazyčných) textů. Už to samo o sobě by stačilo na pozitivní zhodnocení práce. Nicméně tento autorčin kritický osten se projevil poněkud negativně na jasnosti a srozumitelnosti práce. Práce se bohužel nečte dobře (což je samozřejmě do značné míry dáno samotným tématem). Zcela jasná nám není struktura práce, především pak s ohledem na vlastní (pozitivní) stanovisko W. Vallicelly. Je zřejmé, že Valicella podrobuje kritice především koncepci existence jako vlastnosti pojmu. Na druhou stranu však, jak autorka sama ukazuje, americký filosof

kritizuje také opačnou pozici, totiž teorii, podle níž existence je vlastností individua (viz čtvrtá kapitola). K jaké teorii se tedy Valicella hlásí? Předpokládám, že ono „široké pojetí existence“, jejímž hlavním představitelem je Tomáš Akvinský je Valicellovy cizí. A co samotná autorka? Jakou pozici hájí? Kromě toho, vzhledem k tomu, že Vallicellovy práce jsou u nás, až na drobné výjimky, zcela neznámé, tak bychom přece jen očekávali, že autorka zasadí Valicellovu vlastní koncepci do širšího kontextu filosofických východisek, z nichž ke svým kritikám přistupuje.

V práci nacházíme některé formulace, v nichž není zcela jasné, co jimi Valicella i sama autorka míní:

- 1) V rámci rekonstrukce Fregeho teorie existence Vallicella (v rámci propozice č. 5, str. 24) tvrdí, pro německého filosofa platí, že „... *pro singulární i obecné soudy se „existuje (nebo existují)“ používá ve výrocích stejným způsobem. Tedy by teoreticky měly mít stejný význam ...“* (str. 27). Vezmeme-li v potaz, že základní Fregeho myšlenkou je neinformativnost predikace existence o individuu a, naopak, netautologický charakter vypovídání existence o obecných pojmech, mohla by autorka představit Vallicellovu argumentaci pro toto jeho tvrzení, které se zdá být, jak sama autorka tvrdí, v rozporu s Fregeho vlastní koncepcí?
- 2) Na str. 13 ve své kritice pozice, podle níž existence je akcidentální vlastností individua americký filosof říká, že existence je pro individuum ontologicky primárnější než jeho další vlastnosti, a proto nemůže být vlastností individua. Ve své kritice k tomuto stanovisku autorka říká: „... *v aristotelské tradici jsou i takové akcidentální vlastnosti, které jsou ontologicky primární, ale přesto si zachovávají svůj status vlastnosti, např. kvantita. Z ontologické primárnosti nevyplývá, že by např. existence nemohla být vlastností individua“* (str. 14). V jakém smyslu je kvantita v aristotelské tradici ontologicky primární? Vždyť se jedná o akcident? A jak souvisí kategoriální akcident, kterým je (spojitá) kvantita, s tezí, zda existence je vlastností jednotliviny? Pro autorkou zmiňovanou aristotelskou (přesněji: aristotelsko-tomistickou) tradici existence byla nikoli kategoriálním, ale jen predikabilním (logickým) akcidentem. Kde je tedy souvislost?
- 3) Na str. 14-5 autorka pokračuje v prezentaci Vallicellovy kritiky teorie, podle níž existenci je třeba považovat za vlastnost jednotliviny. Podle amerického filosofa platí, že existence nemůže být ani esenciální, ani akcidentální vlastností, tedy nemůže být vůbec vlastností. Nemůže být esenciální vlastností, protože platí, že individuum nemůže ztratit esenciální vlastnosti. Pokud by tedy (tolik Valicella) byla existence esenciální vlastností a individuum *a* by neexistovalo, pak neexistence *a* nemohla být dána nevlastněním esenciální vlastnosti, protože tuto vlastnost individuum *a* nemůže ztratit. V poznámce k tomuto Valicellově tvrzení pak autorka pokládá otázku „*zda nahodilé individuum má vůbec nějaké vlastnosti esenciálně, čili nutně, když existují možné světy, v nichž dané individuum ani neexistuje“* (str. 15). Odpovídá si, že jako možné řešení tohoto problému může být určování „*esenciální vlastnosti pouze u těch individuí, které existují [v možných světech]. Toto řešení vede k dalším logickým nesrovnalostem v teorii modalit.“* Není nám jasné, k jakým nesrovnalostem by toto zavedení modalit, jmenovitě *de re* modalit, mělo vést. Mohla by to autorka vysvětlit?

- 4) Mohla by autorka jasněji rozlišit eliminativistický a identitní verzi teorie instanciací teorie existence? V případě identitního přístupu autorka tvrdí, že „*existence individua je shodná s individuem, ale zároveň neztotožňuje existenci individua přímo s individuem*“ (str. 19)? Jak tomu rozumět?

Vzhledem k mimořádně pronikavému kritickému postoji navrhuje jednoznačné hodnocení: „výborně“.

Doc. Daniel Heider, Ph.D.
V Českých Budějovicích,
dne 15. 5. 2018

